

val, a három évvel ezelőtti átszervezéssel, és az új egyetemi könyvtárápület majdani elkészültével (amelyben 14 kilométer optikai kábel köt majd össze kétszáz számítógépet) készül el igazán a könyvtári rendszer, amelyben a központi könyvtár koordináló szerepét is be tudja tölteni.

Peru Amazónia Nemzeti Egyeteme Iquitosban viszont még csak harmincöt éves, és központi könyvtára 18 ezer kötetet tartalmaz. A környék adottságaira (pl. a gyakori áramkimaradásokra) való tekintettel a számítógépes mellett a cédulakatalógust is építik, és mindkettő párhuzamosan az olvasók rendelkezésére áll. Természetes, hogy a könyvtár első-

sorban az amazóniai erdőkhöz kapcsolódó tudományterületek, s az ezekhez kapcsolódó kutató tevékenység szakkönyvtára. Hasonló az Amazóniai Kutató Intézet könyvtára is, amely a szakterület központi katalógusát is üzemelteti. Amazónia (nem csak perui) területének legnagyobb könyvtára – 28 ezer kötettel – az amazóniai teológiai tanulmányi központ könyvtára, amelynek társadalomtudományi, filozófiai, teológiai anyagát az amazóniai témájú dokumentumok, a vidékről készült történeti jelentőségű fényképek és térképek gyűjteménye egészíti ki. Az ISIS alapú helyi adatbázist itt is az olvasók rendelkezésére álló CD-ROM adatbázisok egészítik ki.

A vállalati szakkönyvtárosok szerepváltozása - a nemzetközi tapasztalatok

Debreczeni Zsuzsa

A nyugati gazdaságokban, különösen az Egyesült Államokban régóta megszokott volt, hogy a nagyobb vállalatok, cégek jelentős szakkönyvtárakat fejlesztettek ki és tartottak fenn. A könyvtárosok szakmai tájékoztatást és kutatási asszisztenciát ajánlottak, kezelték a vállalati archívumot, de ennél tovább nem jutottak, s a vállalati szakkönyvtárak a kilencvenes évekre statikus, kihasználatlan intézménnyé váltak, a könyvtárak marginális szerephez jutottak a vállalatok életében. Az utóbbi évek

fejlődő technikája és az üzleti világ kielégíthetetlen információigénye a könyvtárakat újszerű és stratégiai szempontból is fontos szerep megértésére szorította.

A cég szemszögéből...

Felhasználva a legújabb csatornákat – az Internetet, a különböző online adatbázisokat és a cég intra-

netjeit, az információs szakemberek összhangba hozzák a technikai lehetőségeket a tudásmenedzsmenttel, és ezáltal a vállalati könyvtárakat egy új és magasabb szintre emelik. Akik valamikor tájékoztató könyvtárosok voltak, mára a cég információ-specialistáivá váltak, feladatuk, hogy a kezelt információhoz értéket adjanak, vagyis a befolyó információi hitelesítsék, átértékeljék és eljuttassák nemcsak a könyvtárat használók számára, hanem a különféle csatornák által az egész világon át egyenesen azokhoz, akiknek erre az adott időben a legnagyobb szükségük van. A cégek versenyképessége nagyban múlik azon, hogy mennyire tudják „kihálaszni” és a leghatékonyabban hasznosítani a számukra szükséges adatokat az egyre növekvő információ-tengerből, ezért érthető, ha az információ-specialisták vagy információs szakemberek munkája is felértékelődik. Azok a cégek, amelyek komolyan veszik az információmenedzsmentet, információs szakembereiket is bevonják nemcsak a technikai, de a vállalat általános stratégiai tervezésébe is. Azt várják tőlük, hogy megsűrjék, tárolják és juttassák a megfelelő információt – a megfelelő emberekhez – a megfelelő időben. Egy új értelmezés szerint a könyvtárosok/információs szakemberek részesei a stratégiai döntéshozatalnak, legyenek azok akár technikai, akár üzleti jellegűek. Míg a régi sakkönyvtár csak reagált a változásokra, a mairá inkább a partnerkapcsolat jellemző, mert megelőzi, illetve kezeli a változásokat úgy, hogy felkészíti a vállalat vezetőit a helyes döntések meghozatalára. Fontos tényező – különösen az ügyvezetők szempontjából –, hogy a vállalati sakkönyvtárak gazdaságilag is értelmet nyernek. A Special Libraries Association kimutatása szerint a működés költségei csökkennek, ha az információ beszerzése nem a munkatársak által egyenként történik, hanem informatikus szakemberek által rendezett formában jutnak hozzá a vállalat szakemberei. Ugyanez a felmérés mutatja, hogy az információkutatás és -szolgáltatás külső forrás (pl. külső szakértő) alkalmazásá-

val sokkal költségesebb, mint a cégen belül elvégzett. A felmérés szerint pozitív összefüggés van a vállalat információval kapcsolatos kiadásai és a profit, valamint a produktivitás között. A könyvtár által közvetített információ eredményeként a vezetők sikeresebbek a döntéshozatalban. A kérdezett cégek négyötöde válaszolta, hogy a könyvtár által nyújtott információ segítette őket a helyes döntésben, és háromnegyede azt, hogy a könyvtárosoktól kapott információ megóvta őket a rossz döntéshozattól. A tapasztalatok azt sugallják, hogy a „tudásfüggő” cégek bölcsen teszik, ha létrehoznak vállalati sakkönyvtárat és az integrálják fejlesztési terveikbe.

Sok cégvezető gondolta – és valószínűleg ma is vannak olyanok, akik úgy hiszik –, hogy a vállalati könyvtárak elavultak és szükségtelenek, hiszen az információ mindenki által egyszerűen elérhető az Interneten és a cég belső hálózatain keresztül. Azok, akik ezt ki is próbálták, úgy találták, hogy a belső és külső eredetű információkészlet túl nagy mennyiség és ráadásul gyengén rendszerezett. Arra is rá kellett jönniük, hogy sem ők, sem közeli munkatársaik nem elég képzettek ahhoz, hogy gyorsan megtalálják és használhatóvá tegyék a szükséges adatokat. Nem volt senki, aki biztosította volna őket az információ pontosságáról, vagy aki értékelte volna az általános kutatási módszereket. Ezek a cégek saját tapasztalatuk alapján jöttek rá, hogy az információ beszerzésére, osztályozására, értékelésére és terjesztésére a legmegfelelőbbek a könyvtárosok vagy információs szakemberek. Már számos vállalat alakított ki tudásmenedzsment programot, de nem biztos, hogy a legmegfelelőbb információ-specialistákat találta meg a feladatokhoz. Sok cég hiszi, hogy a technika mindent megold, és a műszaki fejlesztéssel választ adnak minden kérdésre. Kizárólag informatikusokat alkalmaznak, akik lelkesen készítik az adatbázisokat, de nincs szakértelmük olyan megalkotásához, amely az információ gyors és rendezett előhívását teszi le-

hetővé. E szemlélet szerint a tudásmenedzsment egyenlő azzal, ha munkatársaik a világ bármely pontján található adatbázisokhoz hozzáférhetnek. A valóságban a tudásmenedzsment ennél sokkal több. Az információ elhelyezése valahová csak része annak. Sok esetben a cégek időt és pénzt áldoznak és azt gondolják, helyesen cselekednek, csak később derül ki, hogy az információmenedzsment – melytől oly sokat vártak – nem működik optimálisan. Más vállalatok viszont egyáltalán nem cselekednek, mert nem tudják, hogyan kezdjenek hozzá. Néhány esetben belefognak, de előfordul, hogy a csapatból kihagyják azokat a szakembereket, akik tudják, mit jelent a tartalomrendezés koncepciója.

A ma vállalati szakkönyvtára...

A vállalati szakkönyvtárak manapság sokféle formátumú információhordozót kezelnek, hiszen a cégek egyrészt az adatok és dokumentumok – gyakran elektronikus formátumúak – tárolására és kezelésére használják könyvtáraikat. A kihívás a szakkönyvtáros számára az, hogy minden használója számára biztosítja a könnyű hozzáférést. A vállalati könyvtárak munkatársainak többféle eszköz áll rendelkezésükre az információ kezelésére. Az intranet teret ad a könyvtári gyűjtemények, határozatok és munkatervek, kutatási jelentések és azok dokumentációi, tehát a vállalati tudásanyag hozzáféréséhez a dolgozók asztalán lévő számítógépeken keresztül. Ahol még nem működött belső hálózat, ott az intézmény bízza meg könyvtárosait, hogy fejlesszék ki a vállalat belső kommunikációs rendszerét, az intranetet, mely integrálja a dokumentumkezelést és a teljes szövegek előhívásának technológiáját a hagyományos könyvtári gyakorlattal. Ideális esetben az ún. SIM (Strategic Information Management – Stratégiai Információmenedzsment) csapatokban mind a technikai, mind a tartalomrendezési oldal

képviselteti magát – előbbi az informatikusok, utóbbi a könyvtárosok/információs szakemberek által.

A külső és belső információ gondozása egyformán fontos. A tudásmenedzsment inkább a belsőre összpontosít, de valójában hozzátartozik a külső információ megszerzése és a keletkezett információ kifelé irányuló továbbadása is. Jó, ha egy könyvtár szerves része a cég stratégiai tervezésének. Mivel az idő az üzlet egyik fontos tényezője, lényeges, hogy a megfelelő információ mindig a megfelelő időben kerüljön az emberekhez, hogy időben tudjanak cselekedni. Egy olyan szervezetben, melynek irodái a világ számos pontján működnek, különösen fontos, hogy az információáramlás jól kiépített mederben folyjon. Hogy minden egység, minden osztály időben hozzáférhessen a számára fontos információhoz, hogy a munkatársak egyenlő eséllyel foghassanak munkájukhoz, mert a világ bármely pontján legyenek is, ugyanahhoz az anyaghoz juthatnak, és ugyanahhoz a rendszerhez fordulhatnak segítségért. Azon kívül, hogy pénzmegtakarítást jelent a tudásmenedzsment megteremtése, egy másik fontos cél, hogy a beérkező információ központosítva legyen, amennyire csak lehetséges. A centralizált információ értékelhető és eljuttatható oda, ahol éppen szükség van rá. A jól felépített szervezetben a könyvtárosok a kutatáson túl részt vesznek a szakmai projektekben is. A könyvtáros bevonása a projektekbe kezdettől fogva fontos, mert ebben az esetben lehetősége van az egész folyamatot figyelemmel kísérni, felmérni az információigényt, és hatékonyan együtt dolgozni a kollégákkal. Így elkerülhetők a fölösleges erőfeszítések, a kutatási és referenciamunkák megduplázása.

A ma vállalati szakkönyvtárosa...

Az információ-specialistákra a modern gazdasági egységekben egyre növekvő szükség lesz, mert a

vállalatoknak kellenek az olyan emberek, akik képesek kezelni a cég belső szellemi tőkéjét, felmérni a külső információt és a kettőt egyesíteni. A ma szakkönyvtárosa a fent említettek tükrében a következő értékteremtő feladatokat végzi napi munkája során: kutat, kutatásokat egyeztet, adatokat gyűjt és ellenőriz, adatot értékel, összehasonlít és ele-

mez, adatbázisokat szerkeszt és épít, továbbképzéseket tart. Amennyiben a hagyományos könyvtárak szerepe felértékelődik a jövőben, a szakemberekre is számítanak, ha nem könyvtárosként a könyvtárban, akkor információ-specialistaként a cég különböző osztályain.

Szerencsejáték és könyvtár... Az angol Szerencsejáték Alap támogatja a kulturális intézmények kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységeit. A Library Association ennek nyomán felhívta a könyvtárakat, hogy "vegyék elő a fiókból" azokat a terveiket, amelyeket idő, munkaerő vagy pénz hiányában eddig nem tudtak megvalósítani. Pályázni lehet olyan, a köz szolgálatát célzó projektekkel, amelyek a könyvtár "normális tevékenységét meghaladják", például a helyismereti gyűjtemény profi kalauzának elkészítésére, a katalógus számítógépre vitelére, "régimódi" kutatásokra, a műemléki épületekben elhelyezett könyvtárak épületének renoválására stb.
(*LAM IT News*, 1999. május)

Most már teljességgel üzemel a British Library új épülete. 1999. június 16-án átadták a közönségnek az utolsó (a szabadalmi) olvasótermet is. Ezzel befejeződött a történelem legnagyobb könyvtári költözködése, amely 1996. december 2-án kezdődött, amikor az első könyvládák megérkeztek a St. Pancras-i raktárakba.
(*The newsletter of The British Library*, 1999. június)

A Cseh Nemzeti Könyvtár újra közreadta a régi és ritka dokumentumok digitalizálásáról szóló kiadványát CD-ROM-on. A lemezen a könyvtári gyűjtemények és archív állományok digitalizálására és online hozzáférhetővé tételére szolgáló módszereket ismertetik. E szabályokat az Unesco is szabványként alkalmazza a Világörökség elnevezésű projektjében. Az összeállítás rövid változata az Interneten is olvasható, a www.nkp.cz vagy a www.unesco.org címen.
(*Preservation and Access International Newsletter*, 1999. június)